

Активізація громадських ресурсів освітнього округу як чинник розвитку позашкільної системи освіти та виховання дітей і молоді

Маргарита ПЕЛИХ,

директор Костянтинівського районного центру дитячої та юнацької творчості

На сучасному етапі розвитку громадянського суспільства особлива увага приділяється питанням соціального та економічного розвитку кожного регіону України, що зумовлює переоцінку діяльності освітніх округів як рушійної сили позитивних та якісних змін у регіональній системі загальної середньої освіти. Відповідно, актуальності набуває проблема дослідження специфіки змін у їх функціонуванні, розроблення системи управління ними, оновлення змісту їхніх функцій, чинників, що сприяють посиленню впливу освітніх установ, зокрема й округу, позашкільної освіти на розвиток усіх сфер діяльності територіальної громади.

У процесі визначення та змістового наповнення функцій управління позашкільною освітою в освітніх округах Костянтинівського району Донецької області було опрацьовано теоретичні засади управління, розроблені такими дослідниками, як Л.Даниленко, Г.Єльнікова, Л.Калініна, В.Крижко, В.Маслов, Н.Островерхова, Є.Павлютенков, В.Пікельна, Є.Хриков та ін. Також проаналізовано різні погляди науковців щодо функцій управління, відображені у працях Ф.Афанасьєва, Л.Ващенко, В.Козлової, Ю.Конаржевського, В.Маслова, В.Пікельної, О.Удода, Т.Рабченюк, П.Фролової та ін.

Мета статті – охарактеризувати вплив громадських ресурсів освітнього округу на діяльність позашкільної системи освіти та виховання дітей і молоді в Костянтинівському районі. Оскільки процес управління в освітньому окрузі є невід'ємною складовою управління соціальними системами, велике значення у дослідженні обраної проблеми мають теоретичні засади управління соціальними системами, розроблені В.Афанасьєвим, А.Бергом, Д.Гвішиані, А.Файодем, науково-практичні узагальнення О.Безпалько, І.Василенка, В.Григоренка, М.Дарманського, М.Євтуха, С.Омельченко, І.Осадчого, О.Пастовенського, М.Поташника, В.Проскурніна, на основі яких, зокрема зроблено висновок, що освітній округ є соціально-педагогічною системою.

Система управління, за О.Мойсеєвим та М.Поташником, є сукупністю людських, матеріально-технічних, інформаційних, нормативно-правових та інших компонентів, які пов'язані між собою так, що утворюють диференційовану цілісність, призначену для реалізації функцій управління [3]. Стратегічна мета діяльності освітнього округу як окремої складової регіональної системи освіти, на нашу думку,

– це створення умов для формування освіченої, конкурентоспроможної особистості, розвиток якої відповідає потребам політичного, соціально-економічного та духовного поступу суспільства, на основі об'єднання й кооперації зусиль громадських організацій та інших суспільних суб'єктів округу.

Позашкільна освіта дітей в освітніх округах Костянтинівського району реалізується на основі Програми розвитку позашкільної освіти дітей та молоді в Костянтинівському районі на 2010–2015 роки [3], у рамках якої впроваджуються актуальні проекти, спрямовані на саморозвиток особистості, пошук, підтримку та розвиток дитячої творчої обдарованості, організацію соціалізуючого дозвілля дітей та підлітків, профілактику правопорушень, алкогольно-наркотичної залежності, що здійснюється спільними зусиллями районного Центру дитячої та юнацької творчості (РЦДЮТ) та державних, регіональних і місцевих органів самоврядування. У Костянтинівському районі позашкільна освіта дітей є стабільно функціонуючою системою, що охоплює Костянтинівський РЦДЮТ, районну дитячу спортивну школу, музичну школу, дитячі та юнацькі творчі об'єднання, клуби за інтересами (вісім напрямів), які працюють на базі загальноосвітніх шкіл району. У них навчається 1432 учні. У творчих об'єднаннях, гуртках, секціях, студіях, клубах, ансамблях при школах перебувають 98,2% від загальної кількості учнів шкіл району, а також діти й підлітки інших освітніх округів (міст Дружківка та Костянтинівка). Нині система позашкільної освіти дітей пройшла основні етапи розвитку: від випадкового набору до гуртків до створення блоків різних спрямувань, через створення матеріальної бази до системи, яка природно охоплює освітньо-виховний процес і є

продовженням основної освіти, яку учні отримують у школах. Нині в системі позашкільної освіти району функціонують об'єднання за вісьмома напрямками для учнів різного віку, на базі Кіндратівської спеціалізованої школи працює поліпрофільне творче об'єднання учнівської молоді «Юність Донбасу», в Іллічівській спеціалізованій школі та Новодмитрівському аграрному ліцеї із загальноосвітньою школою I-II ступенів – групи раннього розвитку з підготовки дітей дошкільного віку.

Робота в районному Центрі дитячої та юнацької творчості здійснюється одночасно за кількома напрямками: професійна підготовка, організація дозвілля, рання соціалізація. Метою розвитку системи позашкільної освіти дітей та молоді в Костянтинівському районі є забезпечення державних гарантій щодо доступності й безоплатності, підвищення ефективності системи позашкільної освіти: створення умов для саморозвитку, успішної соціалізації та професійного самовизначення особистості; організація активної життєдіяльності; забезпечення комфортного самопочуття кожної дитини у суспільстві. Для цього педагогічний колектив Костянтинівського РЦДЮТ спільно з громадськими організаціями (Союз молоді регіонів України, районна рада школярів, шкільні дитячі та молодіжні організації, творчі об'єднання і клуби за інтересами при загальноосвітніх закладах району) розробив й послідовно реалізує Програму оновлення системи позашкільної освіти на основі таких принципів:

- доступність і безоплатність позашкільної освіти;
- гуманізація, демократизація освітнього та виховного процесів;
- індивідуалізація, врахування вікових інтересів дітей;
- збереження і зміцнення здоров'я дітей та юнацтва;
- зв'язок з родиною, орієнтація на культурно-освітні інтереси сім'ї;
- збереження та розвиток національно-культурних традицій;
- ціннісне ставлення до освіти у вихованні громадянина-патріота;
- взаємодія загальної та позашкільної освіти;
- відкритість і полісферність освіти, державно-суспільний характер управління [4].

Програма впроваджується на основі особистісно орієнтованого, соціокультурного підходів. Досягнення мети розвитку системи позашкільної освіти дітей у районі здійснюється на основі вирішення основних завдань: створення умов для розвитку позашкільної освіти дітей на основі активізації громадських ресурсів освітніх округів; розвиток державно-громадського управління, соціального партнерства закладів позашкільної освіти дітей, бізнесу та громадянського співтовариства.

Системний розвиток позашкільної освіти дітей у Костянтинівському районі як сфери, що надає можливість вибору культурно-освітніх, розвивальних та навчальних програм, які забезпечують корисну

зайнятність у суспільстві та саморозвиток дітей, можливий лише на якісно оновленому фундаменті – нормативно-правовій базі, що складається, зокрема, з «Положення про районний Центр позашкільної освіти», «Програми розвитку позашкільної освіти дітей та молоді в Костянтинівському районі на 2010–2015 роки» [3], погодження програм та проектів, вироблених органами місцевого самоврядування, місцевими громадами, та навчальних планів центру. Центр позашкільної освіти дітей може ефективно функціонувати лише за умови державної підтримки передусім шляхом введення додаткових ставок педагогів позашкільної освіти, реалізації комплексних заходів щодо матеріально-технічного оснащення, оновлення освітнього процесу.

У сучасних умовах змінюється роль педагога позашкільної освіти, діяльність якого не обмежується організацією гурткової роботи. Педагоги Костянтинівського районного центру дитячої та юнацької творчості активно співпрацюють з громадськими організаціями району та органами місцевого самоврядування з підтримання юних талантів та дітей, які потребують особливої уваги й турботи, освоюють спеціальності для впровадження нових, затребуваних суспільством програм і проектів. У зв'язку з цим удосконалення кадрового забезпечення системи позашкільної освіти дітей здійснюється за такими напрямками:

- підвищення статусу педагогів та керівників гуртків і творчих об'єднань районного Центру дитячої та юнацької творчості;
- посилення ролі стимулювання праці педагогів позашкільної освіти, педагогічних і творчих можливостей, науково-дослідної роботи.

У контексті реалізації громадянського самоврядування виникає необхідність перегляду змісту і форм організації позашкільної освіти та виховання дітей і молоді. Виконання програм позашкільної освіти має будуватися з урахуванням реальних потреб населення. Затребуваними нині є програми інтегрованого характеру, спрямовані на набуття навичок, що сприяють успішній соціалізації дітей. Враховуючи першорядну роль сім'ї та важливість її безпосередньої підтримки на місцях, методичним відділом Костянтинівського районного центру дитячої та юнацької творчості розроблено програми сімейного культурно-пізнавального дозвілля, спрямованого на спільну діяльність дітей і дорослих. Реалізація таких програм спільно з органами місцевого самоврядування, школами, сільськими будинками культури, творчими об'єднаннями й підлітковими клубами сприяє сімейній зайнятості, розвитку сімейного підприємництва. В умовах самоврядування важлива роль у діяльності Центру дитячої творчості відводиться організації передпрофесійної підготовки учнівської молоді, введенню програм початкової професійної освіти з огляду на потреби суспільства. Так, на основі інформатизації системи позашкільної освіти, проведеної

у Костянтинівському районі протягом 2006–2009 рр., створено єдиний освітній простір для дослідницької та самостійної роботи учнів. Інформатизація районного Центру дитячої та юнацької творчості сприяє активній взаємодії з іншими освітніми установами району та області, співпраці педагогів і дітей незалежно від місця проживання, впровадженню дистанційних форм позашкільної освіти та підвищенню кваліфікації педагогів.

Отже, нові соціальні вимоги до освіти та виховання стимулюють упровадження інноваційного підходу щодо основних напрямів розвитку позашкільної освіти дітей в освітніх округах Костянтинівського району за такими напрямками:

- розвиток профільної освіти ресурсами позашкільної освіти дітей і молоді;

- розвиток потенціалу позашкільної освіти у профілактиці правопорушень серед неповнолітніх;

- оновлення змісту позашкільної освіти дітей на основі розроблення основ організації освітнього процесу в творчих об'єднаннях позашкільної освіти дітей, використання перспективних технологій і методик;

- створення та функціонування експериментального майданчика з відпрацювання варіативних моделей розвитку позашкільної освіти дітей і молоді;

- стимулювання інноваційної діяльності педагогів позашкільної освіти шляхом використання грантів, проведення конкурсів, семінарів.

Нині позашкільна освіта дітей і молоді в освітніх округах Костянтинівського району розвивається на основі міжвідомчої взаємодії з установами культури, спорту, науки, професійної освіти тощо. Вона об'єднує навколо себе різні громадські організації та консолідує ресурси місцевих сільських громад для розв'язання багатьох соціально-педагогічних питань. Для успішного розвитку соціального партнерства між районним Центром дитячої і юнацької творчості, його структурними підрозділами на місцях, місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями розроблено 12 проектів і програм взаємодії між органами державно-громадського управління й структурними одиницями позашкільної освіти дітей у загальноосвітніх округах району. Науково-методичним центром відділу освіти та методичним відділом РЦДЮТ забезпечено інформаційно-аналітичний супровід розвитку державно-громадських форм управління позашкільною освітою дітей в загальноосвітньому окрузі. Спільно з органами місцевого самоврядування розроблено механізми громадської експертизи, громадського моніторингу стану та розвитку системи позашкільної освіти дітей.

Отже, модель державно-громадського управління розвитком позашкільної освіти дітей, розроблена й реалізована в освітніх округах Костянтинівського району, забезпечує взаємодію «державного та громадського» в освіті, організовує вплив місцевої громади на сферу позашкільної освіти дітей, сприяє

її модернізації, що охоплює суспільні форми контролю й стимулювання якості навчання. Для подальшого її розвитку на основі міжвідомчої взаємодії та соціального партнерства в освітніх округах Костянтинівського району передбачена розбудова відкритої державно-суспільної системи шляхом розподілу відповідальності між суб'єктами освітньо-виховного процесу та підвищення ролі всіх його учасників – учнів, педагогів, батьків та органів громадського самоврядування. Враховуючи тенденції розвитку, районним Центром дитячої та юнацької творчості визначено такі пріоритети в організації міжвідомчої взаємодії:

- організація якісного та розвивального дозвілля дітей;

- визначення соціального замовлення на позашкільну освіту дітей і молоді;

- організація благодійної та інноваційної діяльності;

- професійна підготовка та підвищення кваліфікації працівників системи позашкільної освіти дітей.

Для реалізації цих пріоритетів необхідно розробити програми та методичні рекомендації щодо оновлення діяльності Центру дитячої та юнацької творчості. З метою мотивування педагогів та громадськості, активізації виховного потенціалу системи позашкільної освіти варто сформувати систему заохочення, наприклад щорічну премію від Костянтинівської районної ради «За внесок у виховання дітей та молоді». Також необхідно залучати до справ виховання дітей і молоді державні структури, органи місцевого самоврядування, підприємців та громадські організації.

Література

1. *Концепція* виховання дітей та молоді в національній системі освіти // Світ виховання. – 2010. – №2.
2. *Про затвердження* Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-p>
3. *Програма* розвитку позашкільної освіти дітей та молоді в Костянтинівському районі на 2010–2015 роки.
4. *Проскурнін В.В.* Організаційно-педагогічні умови діяльності освітніх округів на регіональному рівні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В.В. Проскурнін. – Луганськ, 2008. – 23 с.

Анотації

Маргарита ПЕЛИХ

Активізація громадських ресурсів освітнього округу як чинник розвитку позашкільної системи освіти та виховання дітей і молоді

У статті розглянуто проблему активізації громадських ресурсів освітніх округів Костянтинівського району як важливого чинника розвитку системи виховання дітей та молоді. Автор акцентує увагу на

питаннях створення рівного доступу до отримання дітьми району якісної позашкільної освіти, поліпшення матеріально-технічної та навчальної бази районного Центру дитячої та юнацької творчості та його структурних підрозділів, а також формування інтелектуального потенціалу району шляхом створення оптимальних умов для виявлення обдарованої молоді, її самореалізації та постійного духовного самовдосконалення на основі спільних дій Центру дитячої та юнацької творчості і громадських організацій.

Ключові слова: позашкільна освіта, освітній округ, громадські ресурси, громадські організації, районний Центр дитячої та юнацької творчості, розвиток творчого потенціалу дітей та молоді, формування освітнього простору.

Маргарита ПЕЛЫХ

Активизация общественных ресурсов образовательного округа как фактор развития внешкольной системы образования и воспитания детей и молодежи

В статье рассмотрена проблема активизации общественных ресурсов образовательных округов Константиновского района как важного фактора развития системы воспитания детей и молодежи. Автор акцентирует внимание на вопросах обеспечения равного доступа к качественному внешкольному образованию, улучшения материально-технической и учебно-методической базы районного Центра детского и юношеского творчества и его структурных подразделений, а также формирования интеллектуального потенциала района путем создания оптимальных условий выявления одаренной молодежи, её

самореализации и постоянного духовного самосовершенствования на основе общих действий Центра детского и юношеского творчества и общественных организаций.

Ключевые слова: внешкольное образование, образовательный округ, общественные ресурсы, общественные организации, районный центр детского творчества, развитие творческого потенциала детей и молодежи, формирование образовательного пространства.

Margaryta PELYKH

Intensification of public resources of educational district as factor of development of non-formal education of children and youth

The article deals with the intensification of public resources of educational districts in Kostyantynivka district as an important factor of the development of the system of children and youth's education. The author pays attention to the creation of the equal access to the quality non-formal education, the improvement of the material and technical and educational base of the Centre of children and youth creation in the district and its structural units and also the formation of the intellectual potential by creating optional conditions for gifted youth, their self-realization and permanent moral self-improvement on the basis of the cooperation of the Centre of children and youth's creation and public organizations.

Keywords: non-formal education, educational district, public resources, public organizations, district Centre of children and youth's creation, development of creative potential of children and youth, formation of educational area.

Обласний семінар-практикум для завідувачів районних методичних служб з проблеми впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання